

TÜRKİYE TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİ İTHALAT YAPISININ GİRDİ-ÇIKTI ANALİZİ YAKLAŞIMIYLA İNCELENMESİ (1996-1998)

Dr. İlkey DİLBER

*Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü, Manisa*

ÖZET

Türkiye'nin ekonomik kalkınmasının kilometre taşlarından olan tekstil ve konfeksiyon sanayiinin, dış ticaret yapısında meydana gelen değişim; bu sanayi dalının gelişmesine bağlı olarak, farklılık göstermektedir. Özellikle ithalatın yapıma amacının zaman içerisindeki değişimi dikkat çekicidir. Bu inceleme özellikle 1996 ve 1998 yılları Girdi-Çıktı Tabloları ile değerlendirildiğinde, tekstil ve konfeksiyon sanayii ithalatının yapısındaki değişme daha da belirginleşmektedir. İlk önceleri tüketim amacıyla yapılan tekstil ve konfeksiyon sanayii ithalatının daha sonra ihracat amacıyla yapıldığı görülmektedir. Bu durum sanayii dalındaki gelişmenin yarattığı önemli sonuçlardan biridir.

Anahtar Kelimeler : İthalat, Girdi-Çıktı, Tekstil, Konfeksiyon

ABSTRACT

Textile industry is one of the most important industries in the Turkish economy. There have been significant changes of foreign trade structure of the textile industry during the last two decades. While textile imports has been used for consumption purposes in the 1980s, now textile products are imported to be used in domestic production and further exporting. My study provides evindence in this account using input-output tables between 1996 and 1998. First of all the import made aim to consumption then aim to export. Changes in the foreign trade structure of Turkish textile industry have important implications for total Turkish trade balance.

Key Words : Import, Input -Output , Textile, Ready-made

GİRİŞ

Demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve liberalizm gibi kavramların ortak değerler olarak önem kazandığı; mal ve finans piyasalarının, bilgi ve teknolojinin ülke sınırlarını aştığı günümüzde ekonomik ve bir anlamda da siyasal ve kültürel bir küreselleşmeye doğru gidilmektedir.

1980'li yılların popüler kavramı postmodernizm iken, 1990'lı yılların kavramı küreselleşme oldu. Küreselleşme kavramının yaygın olarak kullanılmasının gerisinde, dünyanın önümüzdeki bin yıla girerken önemli değişimler yaşadığı varsayımı yatmaktadır (Cox, 1993:25).

Küreselleşme iki açıdan değerlendirilebilir; küresel üretim, küresel finans. Günümüzde üretim işgücü maliyeti avantajı olması ve siyasi istikrar nedenleri ile uluslarüstü bir sistem şeklinde organize edilmektedir. Küresel finans

ise para, kredi ve hisse senetleri piyasalarındaki düzenlenmemiş işlemlerdir. Bu iki unsur küresel iktisadı oluşturmaktadır (Waters, 1985:21).

Küreselleşmenin iki sonucu vardır. İlk sonucu devletin dışa açılması, ikinci sonucu toplumların yeniden yapılanması ve bir küresel-sosyal yapının ortaya çıkmasıdır. Üretimin yeniden yapılanması üretim organizasyonunun değiştirilmesidir. Buna göre kütle üretim yapan entegre üretim birimlerinden, merkezde küçük kontrol birimleri çevrede ise çok sayıda parça üreten birimlerin bulunduğu yeni bir modele geçilmektedir (Giddens, 1990:45).

Tüm bu küreselleşme çabalarının ve gelişmelerinin yanında, emek-yoğun üretim teknolojisine dayalı sanayi yapıları nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerin uyum sağlamada avantaj elde edemedikleri de görülmektedir. Başta kaynak dağılımı olmak üzere; döviz darboğazı, tasarruf yetersizliği ve tarıma dayalı bir endüstriyel yapının ağırlıklı olması, bu olumsuzlukların başta gelen nedenleri arasında yer almaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarını hızlandırabilmek amacıyla pek çok farklı görüş de ileri sürülmüştür. Ancak temel olarak varılan ortak nokta; mevcut kaynak dağılımı sorunu içinde tüm sanayi dallarının aynı anda kalkınmada etkin duruma getirilemeyeceğidir. Bu nedenle kalkınma bu ülkelerde önce belirli sanayi dallarında başlamış; ihracata ve üretime ivme kazandırıldıktan sonra, diğer sanayi dallarının gelişimi üzerinde durulmuştur.

Türkiye'de 1980 sonrası dönemde, rekabete açık ekonominin esaslarının yerleştirilmesi, dış ticaretin serbestleştirilmesi, makro ve mikro fiyatların belirlenmesinde idari kararlar yerine, büyük ölçüde piyasa güçlerinin ikame edilmesi ve yurtiçi mali piyasaların yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Bu adımların en önemlisi ise; dokuma, iplik gibi hammadde ve hazır giyime dayalı olan, tekstil ve konfeksiyon sanayiine ekonomik kalkınmanın lokomotif görevinin verilmesidir. Özellikle emek-yoğun üretim teknolojisini kullanarak ucuz emek gücünü üretim sürecine aktarmak, kalkınmanın ilk döneminde önemlidir. Bu nedenle, hem Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı, hem de yarattığı katma değer açısından tekstil ve konfeksiyon sanayi ön plana çıkmıştır.

Bugün emek zengini tüm ülkeler ekonomik kalkınmayı hızlandırmak amacıyla tekstil ve konfeksiyon sanayiini ön plana çıkarmaktadır. Böyle bir ekonomik konjonktür içinde ülkemizde de ihracata yönelik büyüme politikası ile kilit sektör olarak belirlenen tekstil ve konfeksiyon sanayiinin diğer sektörlerle arasındaki ileri ve geri bağlantı etkilerinin ve dış ticaret yapısı içindeki payının belirlenmesi amacıyla, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TİK) 1996 ve 1998 yılı rakamlarına göre hazırladığı girdi-çıktı tabloları kullanılmıştır. Böylece Türkiye tekstil ve konfeksiyon sanayiinin nihai talep unsurlarını oluşturan tüketim, yatırım ve ihracat için ithalat yapısının ne şekilde değişime uğradığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sektörün diğer sektörlerle arasındaki ileri ve geri bağlantılarının ve dış ticaret yapısının daha net belirlenebilmesi için uygulanan girdi-çıktı analizinde, tekstil ve konfeksiyon sanayiinin alt sektörleri dikkate alınarak inceleme yapılmıştır.

I - DÜNYA DIŞ TİCARETİNDE TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİ

Dünya ticaret hacminin % 7'sini oluşturan tekstil ve konfeksiyon sanayii, sağladığı istihdam imkanları, üretim sürecinde yaratılan katma değer ve ihracat gelirleri içindeki yüksek payı nedeniyle, ekonomik kalkınma sürecinde önemli roller üstlenen bir sanayi dalıdır.

1980'de 55 milyar dolar olan dünya tekstil ve konfeksiyon sanayii ticareti, 1997 yılında 155 milyar dolara çıkarak en yüksek düzeyine ulaşmış, Asya krizi sonrasında düşen fiyatların etkisiyle ticaret hacmi 1999'da 148 milyar dolara gerilemiştir.

Ülke grupları itibarıyla, 1990 yılı ortalarına kadar Batı Avrupa en büyük tekstil ihracatçısı konumundayken, son yirmi yıllık dönem içerisinde; Batı Avrupa, ihracatını sadece % 117 oranında artırmış ve 1980'de dünya tekstil ihracatından %53 oranında pay alırken 1998'de bu oran % 43'e gerilemiştir. Ucuz işgücü ile emek yoğun üretim tekniklerini geliştirerek, ihracatını % 316 oranında artırmayı başaran Asya'nın, toplam tekstil ihracatındaki payı ise % 27'den % 42'ye yükselmiştir.

1990 yılında dünyanın en büyük tekstil ihracatçıları sanayileşmiş ülkeler, Almanya, İtalya, Fransa, Belçika-Lüksemburg, Hollanda (AB Ülkeleri olarak değerlendirilmiştir), ABD ve Japonya iken, 1990-1998 döneminde ihracatlarını ortalamanın üzerinde artıran Hong-Kong, Çin, Güney Kore ve Tayvan üst sıralara çıkmışlardır. 1998 yılında ekonomik krizden etkilenen Asya ülkelerinin ihracatı durağan seyretmiştir. 1990-1998 döneminde ihracatını yılda ortalama %12 artıran Türkiye, 1998 yılında dünya ticaretinden aldığı %2,4'lük pay ile tekstil ihracatçısı ülkeler içinde on beşinci sıraya yükselmiştir (Ege, 1999:15). Tablo-1'de bazı seçilmiş ülkelerin dünya tekstil ihracatı içindeki paylarına ilişkin bilgiler verilmiştir. 2004 yılında 194 milyar dolar olarak gerçekleşen tekstil sanayii ihracatı içinde en önemli pay %37 ile AB ülkelerine aittir. Tablodaki veriler dikkatle incelendiğinde; Çin'in dünya tekstil ihracatı içindeki payının 2002

Tablo- 1: Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Dünyada Tekstil Sanayii İhracatı ve Payları

ÜLKELER	Değer (Milyon \$)	Dünya İhracatı İçindeki Payı (%)		
		2004	2002	2003
AB	71.287	37	37,6	37
Çin	33.428	13	15,6	17
Hong-Kong	14.296	8	7,6	7
G. Kore	10.839	7	6,	6
ABD	11.989	7	6,3	6
Tayvan	10.038	6	5,4	5
Japonya	7.138	4	3,7	4
Hindistan	6.846	7	3,9	4
Pakistan	6.125	3,1	3,4	3
Türkiye	6.428	2,7	3,1	3,8

Kaynak :WTO, Textile exports of selected economies, 1990-2004. (2004 verileri 10 aylık dönem)

yılından itibaren sürekli arttığı ve 2004 yılında bu payın %17 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu döneme ilişkin bir diğer gelişme ise Hong-Kong, Güney Kore, ABD, Tayvan ve Hindistan'ın dünya tekstil ihracatı içindeki payında meydana gelen azalmaya karşılık, Türkiye'nin payının artış göstermesidir.

Gelişmiş ülkeler, önemli tekstil ihracatçıları olmakla birlikte toplam ithalatlarıyla da önemli birer pazar konumundadırlar. En fazla tekstil ürünü ithal eden ülkelerin 2004 yılı toplam tekstil ithalat değerleri ise şöyledir; ABD 20,7 milyar, Çin 15,3, AB 67,8 milyar, Hong-Kong 14,1 milyar dolar.

En büyük tekstil ithalatçıları temelde gelişmiş ülkelerdir. Dünyanın en büyük tekstil ihracatçısı olan Çin üçüncü büyük tekstil ithalatçısı konumuna yükselmiştir. Hong-Kong'un ticaret hacmindeki büyüklüğünün arkasında ürünlerin ülke içinde tekrar işlenerek ihraç edilmesi yatmaktadır (Hong-Kong Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, 2002:5).

Tablo- 2: Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Dünyada Tekstil Sanayii İthalatı (Milyon Dolar)

ÜLKELER				
	2000	2002	2003	2004
Hong-Kong	13.716	12.065	12.931	14.110
ABD	15.935	16.953	18.251	20.662
Çin	12.832	13.060	14.217	15.304
AB	55.264	54.430	62.236	67.792
Güney Kore	3.359	3.269	3.131	3.385
Japonya	4.935	4.532	5.031	5.599
Türkiye	2.124	2.839	3.441	4.170

Kaynak : WTO, Textile imports of selected economies, 1990-2004(2004 verileri 10 aylık dönem)

Ülkemizin 2000 yılı tekstil ithalat değeri 2,1 milyar dolar iken bu rakamın 2004 yılında yaklaşık 4,2 milyar dolara yükseldiği görülmektedir. Son on yılda ortalama 1,3 milyar doları aşan tekstil makine ithalatı ve toplam yatırım büyüklüğü itibarıyla gerek pamuklu ve gerekse de sentetik tekstil ürünlerinde önemli bir kapasiteye sahip ülkemiz için 6,4 milyar dolarlık tekstil ürünleri ihracatı yeterli görülecek bir rakam olarak değerlendirilmemelidir. Diğer taraftan, son on yılda yoğunlaşarak devam eden yatırımlara rağmen tekstil hammaddeleri ithalatımızın da artmış olması dikkat çeken bir husustur.

Tekstil makinelerinin büyük oranda gelişmiş ülkeler tarafından üretilmesi ve tekstil üretiminde teknolojinin her geçen gün yenilenerek üretim maliyeti içinde işçilik maliyetlerini düşürmesi ve ayrıca miktar kısıtlamaları aracılığı ile yaratılan avantajların etkisiyle gelişmiş ülkelerin tekstil üretimi ve ihracatı önemini korumaktadır. Dünya konfeksiyon sanayi ticaretine bakıldığında gelişmekte olan ülkelerin yine ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Ancak marka ve kalite gibi değerleri ön planda olan bazı ülkeler konfeksiyon ihracatındaki paylarını korumayı başarmışlardır. 1980'de 41 milyar dolar olan dünya konfeksiyon ticareti sürekli artarak 1999 yılında 186 milyar dolara yükselmiştir. Son on yıllık dönemde (1990-99), Asya ülkeleri konfeksiyon ihracatı % 66,5 oranında artarak 47,5 milyardan 79,1 milyar dolara, Avrupa konfeksiyon ihracatı % 33 oranında azalmış, ABD'nin ihracatı ise % 94,2 oranında artış kaydetmiştir. Tablo-3'de bazı seçilmiş ülkelerin dünya konfeksiyon ihracatı içindeki paylarına ilişkin bilgiler verilmiştir. 2004 yılı Dünya Ticaret Örgütünü verilerine göre dünya konfeksiyon sanayi ihracatında ilk üç sırayı Çin, AB ve Hong-Kong almaktadır. Türkiye % 4,3 oranındaki payı ile dördüncü sıradadır.

Tablo- 3 :Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Dünyada Konfeksiyon İhracatı ve Payları

ÜLKELER	Değer (Milyon \$)	Dünya İhracatı İçindeki Payı (%)		
	2004	2002	2003	2004
AB	74.291	28,5	29,4	28,8
Çin	61.856	20,3	22,3	23,9
Hong-Kong	25.097	11,0	9,9	9,7
Meksika	7.197	3,8	3,2	2,7
ABD	5.059	2,9	2,4	1,9
Türkiye	11.193	3,9	4,2	4,3
Hindistan	6.829	3,0	2,8	2,6
G. Kore	3.391	1,9	1,6	1,3

Kaynak: WTO, Clothing exports of selected economies, 1990-2004.(2004 verileri 10 aylık dönem)

Dikkati çeken bir diğer noktada AB'nin dünya konfeksiyon sanayii ihracatı içindeki payının değişim göstermemesine karşılık, Çin ve Türkiye dışındaki diğer ülke paylarının yıllar itibarıyla giderek azalmasıdır.

2004 yılı rakamlarına göre en fazla konfeksiyon ürünü ithal eden ülkeler ve ithalat değerleri şöyledir: AB 121,6 milyar dolar ABD 75,7 milyar dolar,

Japonya 21,7 milyar dolar,Hong-Kong 17,1 milyar dolar, Çin 1,5 milyar dolar. Tablo-4’de bazı seçilmiş ülkelerin dünya konfeksiyon ithalatı içindeki paylarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo- 4:Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Dünyada Konfeksiyon İthalatı (Milyon Dolar)

ÜLKELER	2000	2002	2003	2004
Hong-Kong	16.008	15.701	15.950	17.129
ABD	67.115	66.731	71.277	75.731
AB	82.699	89.519	106.865	121.656
Çin	1.192	1.356	1.422	1.542
Meksika	3.602	3.342	3.034	2.583
Güney Kore	1.307	2.256	2.547	2.747
Türkiye	438	541	540	651
Japonya	19.709	17.601	19.485	21.687

Kaynak: WTO, Clothing imports of selected economies, 1990-2004. (2004 verileri 10 aylık dönem)

Tekstil ve konfeksiyon sanayinin en önemli göstergelerinden biri de;
(tüketim miktarı/ üretim miktarı)*100

şeklinde formül ile gösterebileceğimiz kendine yeterlilik indeksidir. Dünyada kişi başına tekstil ve konfeksiyon sanayi tüketimine bakıldığında, 1992 yılında gelişmekte olan ülkelerde 4,3 kg , gelişmiş ülkelerde ise 21,4 kg olarak gerçekleştiği görülmektedir. 1992 yılında ABD’de 29,4 kg ile rekor düzeye ulaşan kişi başına tekstil ve konfeksiyon sanayi tüketimi, azalan tasarruflar, artan dış ticaret açığı ve buna bağlı olarak doların değer kaybetmesine karşın, canlılığını korumuştur. Yapılan tahminlere göre, 2004 yılında kişi başına tekstil ve konfeksiyon sanayi ürünleri tüketiminin gelişmiş ülkelerde 26,4 kg ve gelişmekte olan ülkelere 5 kg olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Buna göre, gelişmiş ülkelerde kişi başına tüketim gelişmekte olan ülkelere oranla daha hızlı artacaktır (Coker, 1995:18).

Kendine yeterlilikleri giderek azalan gelişmiş ülkelerin artan tekstil ve konfeksiyon sanayi tüketimlerinin gelişmekte olan ülkelere ek bir üretim artışı yaratması beklenmektedir. Ancak 2004 yılında 51,5 milyon ton olması beklenen dünya tekstil ve konfeksiyon sanayi tüketiminin hangi gelişmekte olan ülkeler tarafından karşılanacağı kesin olmamakla birlikte, Çin, Güney Asya ve Güneydoğu Asya ülkelerinin üretim kapasitelerinin bu tüketim artışını karşılayacak boyutta olduğu söylenebilir (Altay, 1994:103).

Tablo-5: Bazı Ülkeler Ve Bölgelerde Tekstil Ve Konfeksiyon Sanayiinde Kendine Yeterlilik İndeksi (1985-2004)

ÜLKELER	1985	1992	1995	2004
Gelişmiş Batılı Ülkeler	83	69	65	58
ABD	80	77	75	71
AB	86	64	59	49
Japonya	99	73	66	60
Doğu Avrupa	140	107	110	115
Eski Sovyetler Birliği	90	100	99	100
Gelişmekte Olan Ülkeler	124	143	146	148
Çin	130	153	157	165
Latin Amerika	108	110	112	110
Güney Asya	129	149	147	156
Doğu ve Güneydoğu Asya	173	186	200	188

Kaynak: John COKER, "World Textile and Clothing Consumption: Forecast to 2004", Textile Outlook International, London, Sept. 1995.

Tüketim artışındaki bu eğilim ülkemiz tekstil ve konfeksiyon sanayii ihracatı için maliyet açısından rekabet etmekte zorlanacağı Çin dikkate alınmazsa, ABD, Japonya ve AB'nin kendine yeterlilik indeksinin düşmesi, bu ülkelerin potansiyel tüketici ve ithalatçı olacağını göstermektedir. Gelişmiş ülkelerden Japonya'nın kendine yeterlilik indeksinin yüksek oranda azalacağına dikkat edilirse, 2005 sonrasında bu ülkeye bir ihracat artışı gerçekleşecektir. Bu nedenle, Japonya ülkemiz için de özellikle konfeksiyon sanayiinde önemli bir yeni pazar olacaktır. Gelişmiş ülkelerin aksine Asya ülkelerinin 2005 sonrasında kendine yeterlilik indekslerinde % 49'luk, Çin'de ise % 39'luk bir artış olacağı tahmin edilmektedir (Akdemir, 1993:180).

Dünya tekstil ve konfeksiyon sanayii ticaretindeki liberalleşme ile üç önemli eğilimin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bunlar ;

- Emek maliyeti düşük ülkelerde geri teknolojilerle üretilen tekstil ürünleri ihracatının artması,

-Gelişmiş ülkelerde nihai tekstil ve konfeksiyon sanayii ürünleri ithalatının artması,

- Gelişmiş ülkelerde tekstil üreticilerinin ileri teknoloji gerektiren kumaş ve terbiye işlemleri teknikleri üzerinde yoğunlaşmalarıdır (Özer, 1994:17).

Serbest ticaret ortamında kazanç sağlamayı ümit eden gelişmiş ülkeler, 2005 yılında tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin tamamıyla GATT serbest ticaret sistemine alınmasından ancak, gelişmekte olan ülke pazarlarının ithalata açılması durumunda yarar sağlayabilirler. Tersine durumda, ticaretteki serbestleşmeye bağlı olarak oluşacak fiyat rekabeti nedeniyle bu ülkelerde işsizliğin büyük boyutlara ulaşmasına neden olacaktır (GATT, 1994).

II – TÜRKİYE’DE TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN DIŞ TİCARET İÇİNDEKİ PAYI

Bir ülkenin sattığı veya satın aldığı malların fiyatlarındaki değişimler sonucu, dış ticareten kazançlı veya zararlı çıkıp çıkmadığını gösteren kavram dış ticaret hadleridir. Dış ticaret hadlerini ifade etmek amacıyla en çok kullanılan tanımlama ihracat fiyat indeksinin, ithalat fiyat indeksine oranı olarak belirtilen Net Değişim Ticaret Hadleridir. İthalat fiyatları sabitken, ihracat fiyatlarının düşmesi veya ihracat fiyatlarında bir değişim olmaksızın ithalat fiyatlarının yükselmesi gibi durumlarda net değişim ticaret hadleri bir birim ithal malı

karşılığı verilecek ihraç malı miktarını yansıtır. Net değişim ticaret hadleri; $\frac{P_x}{P_m}$

olarak yazılabilir. P_x = İhracat fiyatları indeksi, P_m = İthalat fiyat indeksidir.

Net değişim ticaret hadleri tanımlarında dış ticaret hacmine yer verilmez. Bir ülkenin elde ettiği toplam kazanç veya zarar dış ticaret hacmindeki değişmeye bağlıdır. Gelir - ticaret hadleri, bir ülkenin ihracattan kaynaklanan ithalat kapasitesindeki değişimleri gösterir.

$$\text{Gelir Ticaret Hadleri (I)} = \frac{P_x}{P_m} Q_x \quad (Q_x = \text{ihracat miktar indeksi})$$

Bir ülkenin sahip olduğu üretim faktörleri miktarı esas alınarak, dış ticaret amacıyla üretiminde yoğunlaşacağı mal gruplarını belirlemek mümkündür. Bu çerçevede, ülkeler emek-zengini ve sermaye-zengini, mallar ise emek-yoğun ve sermaye-yoğun biçiminde ayrıştırılırken ülkelerin, faktör donatımları ve malların, faktör yoğunlukları bakımından farklılaştığı düşünülmektedir (Ohlin, 1933:7-8).

Ülkemizin uzun yıllardır üretim, ihracat ve istihdamda lokomotif sanayi olan tekstil ve konfeksiyon sanayii, özellikle 1997 yılından bu tarafa, önceki konumuna oranla sıkıntılı dönemler geçirmiş, bu sıkıntılar Türkiye'nin genel ekonomik tablosuna yansımıştır. Dünyanın küçülmesi, uluslararası pazarların yerel pazarlara oranla çekim hızını yükseltmesi, Türkiye'nin stratejik sanayi dalı olan tekstil ve konfeksiyon sanayiini de bu pazarlara yoğun olarak kaydırmıştır. Küreselleşmeyle birlikte açılan pazarlar, fırsat ve imkanlar getirdiği gibi, risk ve krizleri de bünyesinde taşımaktadır. 1997-98 yıllarında dünyada yaşanan krizler önemli oranda tekstil ve konfeksiyon sanayiini de etkilemiştir (TOBB, 2001:17).

A- TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN İTHALAT HACMI

1980 yılına kadar izlenen ithal ikamesi politikası sonucu tekstil ve konfeksiyon sanayii ürünleri ithalatımız önemsiz sayılabilecek düzeyde kalmıştır. Ancak 1980'li yıllarda ihracata yönelik büyüme politikasının etkisiyle ve 1989 yılında kur makasındaki genişleme nedeniyle, 1990 yılında tekstil ve konfeksiyon sanayii ithalatında önemli sıçramalar yaşanmıştır. Yıllar itibariyle tekstil ve konfeksiyon sanayii ithalatının Türkiye'nin toplam ithalatı içindeki payı tablo – 6'da gösterilmiştir. 1980'li yılların sonlarında yaşanan bu dönüşümün iki temel nedeni vardır. Birincisi GATT ilkeleri çerçevesinde dış ticaretin

serbestleştirilmesi ve gümrük vergilerinin azaltılması, ikincisi ise; ihracatı hızla artan tekstil ve konfeksiyon sanayiinin ucuz hammaddeye olan gereksinimidir (Yaşar, 1994:24). 1991 yılında konfeksiyon sanayii ithalatında artış meydana gelirken, tekstil sanayii ithalatı azalmıştır. 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucu toplam talepte meydana gelen daralma ve yapılan devalüasyonların etkisi ile tekstil ve konfeksiyon sanayii ithalatı 2000 yılına göre azalarak 3 milyar dolar düzeylerinde gerçekleşmiştir. 2002 yılından itibaren hem tekstil hem de konfeksiyon ithalatının sürekli bir artış kaydettiği görülmektedir. Ancak bu dönemde dikkati çeken en önemli nokta konfeksiyon ithalatının Türkiye'nin toplam ithalatı içindeki payı artarken, tekstil ithalatı payının azalmasıdır. Tekstil sanayiinin 2002 yılında toplam ithalat içindeki payı % 7,40 iken 2004 yılında bu pay %5,80 oranına gerilemiştir. Aynı dönemde konfeksiyon ithalatının toplam ithalat içindeki payına bakıldığında 2002 yılında % 0,50 payın, 2004 yılında % 0,60'a yükseldiği görülmektedir.

Tablo - 6 : Yıllar İtibariyle Tekstil Ve Konfeksiyon Sanayii İthalatının Türkiye Toplam İthalatındaki Payı

YIL	Toplam İthalat (1000 \$)	Konfeksiyon İthalat (1000 \$)	Konfeksiyon Sanayiinin Payı %	Tekstil İthalatı (1000 \$)	Tekstil Sanayiinin Payı %
1989	15.762.573	6.617	0,04	624.280	3,96
1990	22.302.000	17.984	0,08	1.049.012	4,70
1991	21.047.000	26.516	0,13	872.912	4,15
1992	22.871.000	35.067	0,15	1.189.310	5,20
1993	29.429.000	47.473	0,16	1.591.948	5,41
1994	23.270.000	36.586	0,16	1.600.698	6,88
1995	35.709.011	59.279	0,17	2.621.797	7,34
1996	43.626.642	169.658	0,39	2.812.620	6,45
1997	48.558.721	230.545	0,47	3.379.316	6,96
1998	45.921.392	230.893	0,50	3.305.229	7,20
1999	40.691.529	199.636	0,49	2.573.359	6,32
2000	54.502.821	256.327	0,47	3.197.751	5,87
2001	41.399.085	222.996	0,54	2.745.768	6,63
2002	51.553.797	263.340	0,50	3.830.920	7,40
2003	69.339.692	406.097	0,60	4.665.939	6,70
2004	97.161.268	622.561	0,60	5.657.467	5,80

Kaynak: DTM Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü / Mayıs 2002 TİK ve DPT Yıllık Ekonomik Rapor Göstergeleri Dış Ticaret Müsteşarlığı Bilgi Sistemi / 2004 verilerinden derlenmiştir.

Toplam tekstil ve konfeksiyon sanayii ithalatının içinde AB'nin payı miktar olarak %51,5, değer olarak %82,2'dir. 1999 yılında başta Çin ve Güney Kore olmak üzere Uzakdoğu Asya ülkelerinden yapılan tekstil ve konfeksiyon sanayii ithalatı hızla artarak toplam içindeki payı miktar cinsinden %34,4, değer cinsinden %22,7'ye ulaşmıştır. 2004 yılında ülke gruplarına göre tekstil ve

konfeksiyon sanayii ithalatımız içinde en önemli pay İtalya'nındır. İtalya'yı sırasıyla ABD, Almanya, Çin Halk Cumhuriyeti ve Güney Kore izlemektedir.

B - TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN İHRACAT HACMI

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin en önemli hammaddesi olan pamuğun, Türkiye'de bol ve kaliteli olması, emek-yoğun üretimi benimsemiş sanayiinin gelişmesinin temelini oluşturmuştur. Serbest dış ticaret, ihracatçı sanayiinin yoğun kullandığı (ülkede bol olan) faktörün yararladır. Ülkede bol olan üretim faktörünün kullanıldığı sektörün dış ticaretten geliri artarken miktarı kıt olan faktörün geliri azalır (Stolper, Samuelson, 1941:344). Endüstri-içi ve ülkeler arası ticaretin büyük bölümü farklılaştırılmış mallara göre yapılmaktadır. Artan verim koşullarına tabii malların üretim miktarının artması, yüksek başlangıç maliyetleri, fabrika ve makine gibi bazı girdiler sabit kalsa bile, sanayi dalının ortalama birim maliyetlerinin düşmesine yol açar (Krugman, 1980:950).

1980'li yıllarda ihracata yönelik büyüme politikasının izlenmesiyle, Türkiye'nin ihracat yapısında katma değeri düşük tekstil sanayii ürünleri yerine, katma değeri yüksek konfeksiyon sanayii ürünleri yönünde bir değişim yaşanmıştır. Yıllar itibariyle Türkiye tekstil ve konfeksiyon ihracatı tablo - 7'de gösterilmiştir. 1986 yılına kadar tekstil sanayii ürünleri ihracatının, konfeksiyon sanayii ürünleri ihracatından fazla olduğu görülmektedir. 1986 yılından itibaren önce başabaş, daha sonraki yıllarda ise artan oranlarda konfeksiyon sanayii ürünleri ihracatı gelişim göstermiştir. 2001 yılında Türkiye'nin konfeksiyon sanayii ürünleri ihracatı 7,3 milyar dolar ile toplam ihracatın %23,4'ünü oluştururken, tekstil sanayii ürünleri 3 milyar dolarlık ihracatı ile toplam ihracat içinden % 9,8 oranında pay almıştır. Tekstil ve konfeksiyon sanayii bir bütün olarak toplam ihracatın % 33,2'sini karşılamaktadır.

Tablo- 7: Yıllar İtibariyle Türkiye Tekstil Ve Konfeksiyon Sanayii İhracatı (Bin \$)

YIL	Toplam İhracat (1000 \$)	Konfeksiyon İhracatı (1000 \$)	Konfeksiyon Sanayiinin Payı %	Tekstil İhracatı (1000 \$)	Tekstil Sanayiinin Payı %
1980	2.910.000	106.000	3,6	671.000	23,1
1981	4.703.000	302.000	6,4	915.000	19,5
1982	5.746.000	367.000	6,4	1.069.000	18,6
1983	5.728.000	544.000	9,5	1.055.000	18,4
1984	7.134.000	989.000	13,9	1.181.000	16,6
1985	7.958.000	936.000	11,8	1.151.000	14,5
1986	7.457.000	1.069.000	14,3	1.043.000	14,0
1987	10.190.000	1.728.000	17,0	1.133.000	11,1
1988	11.662.000	2.127.000	18,2	1.334.000	11,4
1989	11.625.000	2.448.000	21,1	1.338.000	11,5
1990	12.959.289	2.898.349	22,4	1.424.249	11,0
1991	13.593.539	3.219.350	23,7	1.374.357	10,1
1992	14.365.414	4.009.615	27,9	1.369.322	9,5
1993	15.345.000	4.157.997	27,1	1.457.490	9,5
1994	18.107.000	4.490.043	24,8	1.944.818	10,7
1995	21.637.041	6.188.502	28,6	2.130.665	9,8
1996	23.224.465	6.344.252	27,3	2.352.142	10,1
1997	26.261.072	7.088.669	27,0	2.730.421	10,4
1998	26.973.952	7.644.051	28,3	2.811.763	10,4
1999	26.588.264	7.145.053	26,9	2.733.641	10,3
2000	27.774.906	7.194.609	25,9	2.818.768	10,1
2001	31.339.991	7.335.856	23,4	3.060.947	9,8
2002	36.059.089	8.951.802	24,8	3.204.383	8,9
2003	47.252.836	11.178.369	23,7	3.943.498	8,3
2004	62.773.654	12.649.981	20,2	4.950.081	7,9

Kaynak : TİK ve DPT Yıllık Ekonomik Rapor Göstergelerinden derlenmiştir.

2002 yılından sonra yaşanan ekonomik krizin ve Türk Lirasındaki aşırı değerlenmenin etkisiyle toplam ihracat içinde tekstil ve konfeksiyon sanayiinin payında azda olsa bir gerileme yaşamakla birlikte, halen toplam ihracatımızın yaklaşık olarak % 30'luk bir dilimine sahip olan bu sanayi dalı Ülkemiz açısından kilit sektör olma konumunu korumaktadır.

Tekstil ve konfeksiyon sanayii ihracatının ülkelere göre dağılımı incelendiğinde 2004 yılı verilerine göre en yüksek payı Almanya almaktadır. Almanya'yı, ABD, İngiltere ve Fransa izlemektedir.

III – TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN İTHALAT YAPISINDAKİ DEĞİŞİMİN GİRDİ-ÇIKTI ANALİZİ YARDIMIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

Endüstrilerarası mal ve hizmet akımı çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Ulusal ekonominin planlanabilmesi için, herşeyden önce, ekonominin yapısını tanımak ve endüstriler arasındaki ilişkileri bilmek gerekir. Bu ilişkilerin belirlenmesinde çeşitli modellere ihtiyaç duyulur. Girdi- Çıktı Analizi de, matematik ve istatistik analizleri yardımıyla, endüstrilerarası ilişkileri tutarlı olarak inceleyen bir modeldir.

İlk olarak W. Leontief tarafından ABD 'de 1947 yılında uygulanan girdi-çıkı analizi, genel denge analizi için bir düşünce ve üretim fonksiyonu kavramına pratik bir yaklaşımdır.

Girdi-çıkı analizi yaklaşımının temel varsayımları şu şekilde sıralanabilir (Korum,1963:10):

- Ekonomide n sayıda üretici sektör ve nihai talep vardır. Sektörlerin her biri ayrı üretim fonksiyonuna sahiptir.
- Belli bir mal sadece bir sektör tarafından üretilmektedir. Çeşitli sektörlerin çıktıları birbirleriyle ikame edilemez.
- Her mal grubunun üretiminde sadece bir üretim tekniği kullanılır. Alternatif teknolojiler arasındaki ikame ve tercih tablodan görülmemektedir.
- Her sektörün kullandığı girdi miktarı, o sektörün çıktı düzeyine bağlıdır.
- Girdi, sermaye ve ithalat katsayıları sabittir. Girdi katsayıları sabit olduğu için nihai talebin bilinmesi durumunda, ara ve toplam talep bulunabilir.
- Ekonomide uzun dönemde denge konumu geçerlidir.
- Endüstrilerin üretim fonksiyonu , endüstrideki firmaların sayısına bağlı değildir.
- Ölçeğe göre verim geçerlidir ve girdiler arası ikame yoktur.

Leontief tarafından oluşturulan girdi-çıkı tablosu yalnızca üretim faaliyetlerini ele almakta, tüketimi bir sonuç olarak görmektedir. Üretim değerlendirilirken ise ekonomi iki kesime bölünmüştür. Birincisi üretimin gerçekleştiği kesim, ikincisi ise üretimin nihai talep olarak kullanıldığı kesim (Yiğitbaşı, 2001:524).

Üretim kesiminde her sektörde belirli bir mal üretilmekte olup, bu üretim için gerekli faktörlerin hepsine girdi denir. Bir sektör başka sektörden üretim için girdi alır ve gerekirse kendi üretiminin bir kısmını da tekrar üretim için kullanır. Girdi-çıkı tablosu, bir sektörün hangi sektörlerden hangi girdileri ne miktarlarda aldığını, ne kadar mal ürettiğini ve üretilen bu malların ne kadarının başka sektörlerle devredildiğini açıklayan bir yaklaşımdır.

Bir sektörün diğer sektörden aldığı mal ve hizmetlerin üretimde kullanılması ve tüketilmesine ara tüketim, bir sektörün üretimine toplam üretim, tüketim ihtiyacını karşılayan kısma da nihai talep adı verilir.

Bir ülkenin sektörel planlamasının yapılmasında temel tahmin yöntemi olarak değerlendirilen girdi-çıkıtı tablosunun sütunları girdileri; satırları çıktıları gösterir. oluşturulan girdi-çıkıtı tablosunda satır ve sütun toplamaları birbirine eşittir.

Bir sektörün toplam üretim ile ara tüketimi arasındaki fark katma değer olarak tanımlanır. Satırların nihai taleple toplamı sütunların katma değerle toplamına eşittir. Bu bize girdi-çıkıtı tablosunda genel dengeyi gösterir (Kepenek, 1977:70).

Girdi-çıkıtı tablosu matrisinin her elemanının değeri, satır ve sütunların kesişme noktası, sektörler arasındaki teknik ilişkileri gösterir. Bu nokta bize, bir sektörün üretim tutarı ile girdi tutarı arasındaki ilişkiyi yansıtır.

Bu ilişki ile bir maldan 1 birim üretmek için diğer maldan kaç birim girdiye ihtiyaç duyulduğunu belirleyebiliriz. Bu hesaplamalar sonucu bulunan oranlara teknik katsayı denir. Her sektörün bulunduğu sütunda yer alan her girdinin toplam üretime oranına ise sektörlerarası teknik katsayılar adı verilir.

Teknik katsayı ;

$A_{ij} = \frac{J \text{ sektörünün } i \text{ 'den girdisi}}{J \text{ sektörünün toplam üretimi}}$

J sektörünün toplam üretimi

Her sütun için hesaplanan bu teknik katsayılar bize belirli bir sektörde 1 birim üretim artışı sağlamak için diğer sektörlerden ne oranda girdi alınması gerektiğini göstermektedir.

A- GİRDİ - ÇIKTI ANALİZİNDE KULLANILAN TABLOLARIN TANIMLARI

1- Kullanım (Girdi - Çıkıtı) Tablosu

Endüstrilerarası mal ve hizmet akımını gösterir. Tabloda sütunlar bir sanayiinin üretimi için gerekli girdileri ve katma değer unsurlarına yapılan ödemeleri, satırlar ise sanayiler tarafından üretilen ürünlerin hangi sanayiler ve nihai talep unsurları tarafından kullanıldığını gösterir

Kullanım tablosu dört bölümden oluşur. Birinci bölüm, ara talep olarak adlandırılan bölümdür. Sütunlar bir sanayiinin kendi üretimini yapabilmesi için diğer sanayilerden satın almak zorunda olduğu mal ve hizmet girdilerini, satırlar ise; bir sanayii tarafından üretilen malların, hangi sanayiler tarafından kullanıldığını gösterir. İkinci bölüm, nihai talep unsurlarının yer aldığı bölümdür. Bu bölümde özel sektör ve devletin nihai tüketim harcamaları, özel ve kamu sektörünün gayri safi sabit sermaye oluşumları, stok değişimi ve ihracat bulunmaktadır. Üçüncü bölüm, temel katma değer unsurlarının yer aldığı bölümdür. Bu bölümde alınan dolaylı vergiler, sübvansiyonlar, sabit sermaye tüketimi, çalışanlara yapılan ödemeler ve diğer faktör gelirleri bulunmaktadır. Dördüncü bölüm boştur.

2- Arz Tablosu

Endüstriler tarafından üretilen malların ne kadarının sektörün kendisi, ne kadarının diğerleri tarafından üretildiğini gösterir. Köşegen gözlerdeki rakamlar

sektörlerin ana faaliyetlerini, diğer gözlerdeki ise; yan faaliyet olarak yapılan üretimleri gösterir.

Arz tablosu iki bölümden oluşur. Birinci bölüm, yurtiçinde üretilen mal ve hizmetlerin arzını, ikinci bölüm ise ithal edilen mal ve hizmetlerin arzını gösterir.

3- Girdi Katsayıları Matrisi (A)

Bu tablo kullanım tablosundaki değerlerin sütunlar boyunca sektör üretimine oranlanması ile bulunan girdi katsayılarından oluşur. Diğer bir ifadeyle, sektörlerin bir birimlik üretim yapabilmeleri için gerek duydukları girdi değerlerini oransal olarak açıklar.

4- Girdi Ters Matrisi (I - A)⁻¹

Bu matrisin sütun elemanları bir sektörün ürünlerine olan nihai talep artışının, girdi aldığı bütün sektörler üzerindeki doğrudan ve dolaylı üretim etkilerini bir çarpan aracılığı ile gösterir.

Her sektör belirli bir mal üretmektedir. Bu üretim için gerekli faktörlerin hepsine kısaca "girdi" denir. Bir sektör başka sektörden üretim için girdi alır ve gerekirse kendi üretiminin bir kısmını da tekrar üretim için kullanır. Girdi-çıktı tabloları, bir sektörün hangi sektörlerden hangi girdileri ne miktarlarda aldığını, ne kadar mal ürettiğini ve üretilen bu malların ne kadarının başka sektörlere devredildiğini açıklayan bir araçtır (TİK, 2001:2).

Girdi-çıktı tablosu matrisinin her elemanının değeri, yani satır ve sütunların kesişme oranı, sektörler arasındaki teknik ilişkileri gösterir. Bu teknik ilişkilerdeki değişimler, bir üretim sektörünün hem kendi iç gelişmesini, hem de diğer sektörlerle olan bağımlılığı aracılığı ile ekonominin tümü açısından nasıl geliştiğini açıklar.

İthalat matrisi ise ; İthalatı yapılan malların hangi sektörler veya nihai talep unsurları tarafından kullanıldığını gösterir. Arz tablosu mal ve hizmet ithalatı sütunundaki değerler mal ve hizmet ithali toplamını gösterir. İthalat matrisinin kullanılabilmesi için ters matristen yararlanılmaktadır. Özellikle tekstil ve konfeksiyon sanayiinin dış ticaret içinde ithalatın dağılımının belirlenmesi için ithalat matrisi kullanılmıştır. Böylece tüketim, yatırım ve ihracat için gerekli ithalat tutarları saptanarak yorumlanabilmektedir. Değerlendirmelerde 1996 ve 1998 yılı girdi-çıktı tabloları kullanılmış ve bu dönemlere ilişkin bulunan sonuçlar tekstil ve konfeksiyon sanayiinin seçilmiş alt dalları için ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

B - 1996 YILI GİRDİ-ÇIKTI TABLOSU İLE TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN İTHALAT YAPISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Ters matrisin uygulanması; bir nihai talep ögesinin her sektörün üretim düzeyi üzerindeki etkisini bulmaya olanak verir. Her sektörün her bir nihai talep unsurunu karşılayan üretim düzeyinin bulunması, bunların gerektirdiği üretim faktörleri gereğinin bilinmesine olanak sağlar. Nihai talep unsurlarını karşılayan üretim düzeyleri bilindikten sonra bunun gerektirdiği doğrudan ve dolaylı ithalat gereklerini de, ithalat katsayılarını kullanarak hesaplamak mümkündür. İthalat katsayıları, ilgili sanayi dalının ithalat miktarının, üretim miktarına oranı ile bulunur.

$$m_i = \frac{M_i \text{ (i malı ithalat)}}{X_i \text{ (i malı üretimi)}}$$

şeklinde tanımlarsak, tüketim, yatırım ve ihracat olarak üçe ayrılan nihai talep unsurlarına yönelen sektör üretimleri için gerekli doğrudan ve dolaylı ithalat miktarları;

$$m_i (1 - A)^{-1} C_i$$

$$m_i (1 - A)^{-1} I_i$$

$$m_i (1 - A)^{-1} E_i$$

olacaktır. İthalat katsayılarını tekstil ve konfeksiyon sanayi alt dalları için yorumlarsak;

Tekstil iplikçiliği, dokumacılığı ve apresi için sektörel ithalat katsayısı; 0,16

Diğer tekstil ürünleri için sektörel ithalat katsayısı ; 0,13

olarak hesaplanmıştır.

Tüketim, yatırım ve ihracat olarak üçe ayrılan nihai talep unsurlarına yönelen sektör üretimleri için gerekli doğrudan ve dolaylı ithalat miktarları, 1996 yılı girdi-çıkı tablosunda belirlenen alt sektörler dikkate alınarak, hesaplandığında ulaşılan sonuçlar tablo-8'da belirtilmiştir.

Tablo - 8: Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde İthalatın Nihai Talep Unsurlarına Göre Dağılımı (Milyon YTL)

	Tüketim için İthalat	Yatırım için İthalat	İhracat için İthalat
Tekstil iplikçiliği, dokumacılığı ve apresi	201,2	188,96	105,63
Diğer tekstil ürünleri	9,85	0,204	8,62

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin 1996 yılı girdi-çıkı tablosuna göre belirlenen alt dallarının ithalat gereği de; öncelikli olarak tüketim ,yatırım ve ihracat için ithalatın yapıldığı sonucunu ortaya koymuştur. İç piyasada hazır bir talebin bulunması ve yeni bir pazar oluşturulması için ek bir maliyetin olmaması, tekstil ve konfeksiyon sanayiindeki firmaların öncelikli olarak iç piyasa

yönelmelerine neden olmuştur. Üretim yetersiz kaldığı noktalarda bu açığın ithalat ile kapatılması sonucunu doğurmuştur.

C - 1998 YILI GİRDİ-ÇIKTI TABLOSU İLE TEKSTİL VE KONFEKSİYON SANAYİİNİN İTHALAT YAPISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Nihai talep unsurlarını karşılayan üretim düzeyleri bilindikten sonra bunun gerektirdiği doğrudan ve dolaylı ithalat gereklerini de, ithalat katsayılarını kullanarak hesaplamının mümkün olduğunu ve sektörel ithalat katsayılarının nasıl hesaplanabileceğini daha önce belirtmiştik.

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin alt dallarından tekstil iplikçiliği, dokumacılığı ve apresi ile diğer tekstil ürünleri için, 1998 yılı girdi-çıkıtı tablosunda yer alan ithalat ve üretim miktarları kullanılarak sektörel ithalat katsayıları bulunmuştur.

Buna göre tekstil ve konfeksiyon sanayii alt dalları için ithalat katsayıları; Tekstil iplikçiliği, dokumacılığı ve apresi için sektörel ithalat katsayısı; 0,10

Diğer tekstil ürünleri için sektörel ithalat katsayısı ; 0,14

olarak hesaplanmıştır.

Tüketim, yatırım ve ihracat olarak üçe ayrılan nihai talep unsurlarına yönelen sektör üretimleri için gerekli doğrudan ve dolaylı ithalat miktarları, 1998 yılı girdi-çıkıtı tablosunda belirlenen alt sektörler dikkate alınarak, hesaplandığında ulaşılan sonuçlar tablo-9'da belirtilmiştir.

Tablo – 9: Tekstil ve Konfeksiyon Sanayiinde İthalatın Nihai Talep Unsurlarına Göre Dağılımı (Milyon YTL)

	Tüketim için İthalat	Yatırım için İthalat	İhracat için İthalat
Tekstil iplikçiliği, dokumacılığı ve apresi	49,9	18,3	61,2
Diğer tekstil ürünleri	31,7	23,5	70,2

İç piyasada talep fazlasının bulunması, tekstil ürünlerinin zorunlu mal niteliğinde olması ve yurtiçi üretimin yetersiz kalması ithalatın yapılmasının başlıca nedenleri arasında sayılabilir. Ayrıca son dönemlerde düşük maliyetle üretim avantajına sahip Çin ürünlerinin de iç piyasada hızla yaygınlaşması tüketim amacıyla, hazır giyim ürünlerini de içine alan diğer tekstil ürünlerinde ithalatın artmasının da bir göstergesidir.

Tekstil hammaddeleri ithalatına bağlı olarak, ihracat amacıyla ithalatın arttığı da görülmektedir. Dünyanın en büyük pamuk üreticilerinden biri olan Türkiye'nin aynı zamanda pamuk ithalatında önemli bir paya sahip olduğu dikkate alındığında, üretim artışının hammadde yetersizliği sorununu ortaya çıkardığı görülmektedir.

1998 yılı girdi-çıkıtı tablosu ile yapılan inceleme sonucunda Türkiye'nin, tekstil hammaddesi ihracatçısı konumundan, hazır giyimi de içine alan diğer tekstil ürünleri ihracatçısı konumuna doğru yapısal bir değişim sürecinde olduğu göstermektedir. Tekstil iplikçiliği, dokumacılığı ve apresi alt sanayi dalında tüketim, yatırım ve ihracat yapılan ithalatın değerlerinde önemli düşüşler söz konusu iken diğer tekstil ürünleri alt dalının tüketim, yatırım ve ihracatı için yapılan ithalat değerleri 1996 yılı girdi-çıkıtı tablosuna göre yüksek oranlı artışlar göstermektedir.

Ancak, 1996-1998 yılları girdi çıkıtı tabloları karşılaştırıldığında diğer tekstil ürünlerinin ithalat değerlerinde bir artışın gözlenmesine karşılık, tekstil iplikçiliği, dokumacılığı ve apresi alt sanayi dalının ithalat değerlerindeki düşüş, toplam olarak tekstil ve konfeksiyon sanayii ithalatının azaldığını göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tekstil ve konfeksiyon sanayii, girdisi pamuk, yünlü ve sentetik olan, hammaddeden başlayarak konfeksiyona kadar uzayan bir üretim sürecinde; Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı ve istihdama olan katkısı açısından Türkiye'nin en önemli sanayi konumundadır.

Tekstil ve konfeksiyon sanayii, özellikle 1980 sonrasında benimsenen dışa açık ihracata dayalı kalkınma modeliyle beraber, büyüme sürecine girmiş ve 1980'li yıllarda hem ülke ekonomisi içinde önemli bir gelişme kaydetmiş, hem de dünya tekstil ve konfeksiyon sanayi ticaretindeki artışın çok üzerinde bir ihracat performansı yakalamıştır.

Ancak, 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren gerek iç gerekse dış faktörlerden kaynaklanan nedenlerden dolayı, tekstil ve konfeksiyon sanayii ciddi sorunlar yaşamaya başlamıştır. Dış faktörler olarak sıralayabileceğimiz hususların başında Gümrük Birliği ile birlikte AB ülkelerine yönelik ihracatta kotaların kalkmasına karşın Gümrük vergilerinin AB ülkelerinden yapılan ithalatta sıfıra, üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta ise % 6'lar seviyesine düşürülmesi, gelmektedir. Bunun yanında tekstil ve konfeksiyon sanayiinde, yapılan yatırımlar sonucu arzın artması ve beraberinde gelen rekabet ile birim fiyatların düşmesi, 1997 yılı Asya ve 1998 yılı Rusya krizlerinin pazarı daraltıcı etkileri ve miktar kısıtlamalarının ABD gibi en büyük pazarda halen devam ediyor olması diğer dış faktörler olarak sıralanabilir.

Tekstil ve konfeksiyon sanayii üzerinde etkili olan iç faktörler ise; bu sanayi dalına yapılan yatırımların, Gümrük Birliği sonrasında, hız kazanması sonucu kapasite fazlalığının oluşması, söz konusu yatırımların kısa vadeli kredilerle finanse edilmesi, Türkiye'de finansmanın pahalı ve hacminin dar olması, enerji fiyatlarının rakip ülkelerden daha yukarıda olması, işçiliğin giderek pahalı hale gelmesi, firmaların öz sermayelerinin yetersizliği, başta pamuk olmak üzere istikrarlı hammadde fiyatlarının oluşmaması, olarak değerlendirilebilir.

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin nihai talebinde meydana gelecek bir artış için gerekli üretim artışlarının, 1996 yılı girdi-çıkıtı tablosu açısından nihai

talepteki değişme karşılığı üretimi incelediğimizde ise, üretim artışının % 61'inin ihracatta meydana gelen artıştar kaynaklandığı hesaplanmıştır. Tüketim için gerekli üretim artışı % 35 , yatırım için gerekli üretim artışının %4 olduğu görülmektedir. Özellikle ihracata yönelik üretim, tekstil ve konfeksiyon sanayiinin Türkiye'nin ihracatında önemli bir paya sahip olduğunun da bir göstergesidir. Daha önceki dönemlerde iç tüketim amacıyla üretim artışı sağlanırken, artık dış piyasa talebinin dikkate alınarak ihracata bağlı bir üretim artışının gerçekleşmesi, tekstil ve konfeksiyon sanayiinde ihracata dönük bir sanayii dalı yapısına sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Ancak ihracattaki ağırlıklı payına rağmen tekstil ve konfeksiyon sanayiinin dış rekabet gücü hızla azalmaktadır. Özellikle; 1998 yılı girdi-çıktı tablosu yardımıyla yapmış olduğumuz inceleme tekstil hammaddesi ihracatçısı olan Türkiye'nin ihracatı içinde artık hazır giyim, trikotaj gibi diğer tekstil ürünlerinin ön plana çıkmaya başladığını göstermiştir.

Dünya tekstil yatırımlarının yoğunlaştığı, Hong-Kong, Çin, Güney Kore, Tayvan dünya tekstil ihracatında ilk sıralarda yer almaktadırlar. Bu ülkelerde üretim girdilerinin ucuzluğu yabancı yatırımları hızla kendilerine çekmiş ve kısa sürede özellikle Avrupalı girişimcilerin yatırımları sayesinde dünya tekstil ve konfeksiyon sanayi ticareti pastasının çok büyük bir kısmına sahip olmuşlardır. Diğer taraftan, Avrupa Birliği ülkelerindeki hazır giyim üretici ve ihracatçıları, üretimlerini işçilik ücretlerinin ve coğrafi yakınlıklarından dolayı taşıma maliyetlerinin düşük olması sebebiyle Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan'a kaydırmaktadırlar. NAFTA Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle miktar kısıtlamalarının ortadan kalkması ve gümrük vergilerinin düşmesi avantajından yararlanan Meksika, ABD'nin en büyük tedarikçi ülkesi olmuştur. Global ekonominin bu kadar ilerlediği ve böylece maliyetlerin azaldığı bir dönemde ülkemizdeki tekstil üreticileri oldukça zor durumda kalmış, maliyet artışını durduramadığı için tükenme noktasına yaklaşmıştır.

Tekstil ve konfeksiyon sanayiinin, dünyadaki makro gelişmeler ve global ekonominin yeni boyutları karşısında aldığı pozisyon, ülkemiz tekstil ve konfeksiyon sanayii için acil ve uzun vadeli stratejilerin oluşturulmasını ve önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. Dünya tekstil ve konfeksiyon sanayii, son yıllarda hızlı bir dönüşüm yaşamış, globalleşme sürecinden diğer sanayilere göre daha fazla etkilenmiştir. Tekstil ve konfeksiyon sanayii ürünlerinin üretiminde kullanılan, işgücü, sermaye, üretim yeri, çevresel, siyasal ve yasal özgürlükler gibi faktör ve imkanların zenginliği, ucuzluğu, kullanılabilirliği ve verimliliği tekstil ve konfeksiyon sanayi üretimini tamamen farklı bölgelere taşımıştır.

Herşeye karşılık ekonomik göstergeler, bu sanayiinin gözden çıkarılmasının mümkün olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, tekstil ve konfeksiyon sanayiinin yapısal problemlerinin ve içinde bulunduğu diğer sorunlarının çözülerek, gerek içeride, gerekse dışarıda istikrarlı bir büyüme sürecine girmesi bir zorunluluktur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. AKDEMİR Ali, “ **Türkiye Hazır giyim ve Konfeksiyon Sektörü Teknoloji Üretim Stratejisi** ”, I. Türkiye Hazır giyim ve Konfeksiyon Kongresi, İstanbul, 1993.
2. ALTAY Halit Rifat, **Türkiye’de Tekstil sektörünün Durumu ve Tekstil Makinalarının İmalat İmkanları**, MÜSİAD Araştırma Raporları-7, Bursa, 1994.
3. COKER John, “**World Textile and Clothing Consumption: Forecast to 2004**”, Textile Outlook International, London, Sept. 1995.
4. COX, Robert **Structural Issues of Küresel Governance: Implications for Europe**, Cambridge University Press, 1993.
5. EGE Yavuz, “**Günümüzde ve Gelecekte Tekstil ve Konfeksiyon Dış Ticareti ve İzlenebilecek Yeni Politikalar**”, Tekstil İşveren Dergisi, Sayı:235, Temmuz 1999.
6. GİDDEN A. **The Consequences of Modernity, Polity**, Cambridge, 1990, s:45.
7. Hong-Kong Başkonsolosluğu Ticaret Ataşeliği, **Hong-Kong Özel İdare Bölgesi Tekstil ve Konfeksiyon Bölgeleri Raporu**, Ankara, Mayıs 2002, s:3.
8. KEPENEK Yakup, **Türk İmalat Sanayiinin Üretim Yapısı (1963-1973)**, Ankara, 1977.
9. KORUM Uğur, **Input-Output Analizi**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1963.
10. KRUGMAN P., “**Scale economies, product differentiation, and the pattern of trade**”. American Economic Review, Vol:70, 1980.
11. OHLIN B., **International and Interregional Trade**, Harvard University Press, 1933.
12. ÖZER Azmi, **Pamuklu Tekstil Sektörü Raporu**, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, İstanbul, Ağustos 1994.
13. STOLPER W. F., SAMUELSON P., **Readings in the Theory of International Trade**, George Allen and Unwin, London, 1941.
14. TİK, **Türkiye Ekonomisinin Input-Output Yapısı (1996)**, Ankara, 2001
15. TOBB, **Tekstil ve Konfeksiyon Sanayi Raporu**, İstanbul, Ocak 2001.
16. Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, **2002 Yılı Türkiye Hazır Giyim ve Tekstil Sanayii Değerlendirme Raporu**, İstanbul, Ocak-2003.
17. WATERS ,M. **Küreselization**, The Open University, New York, 1985.
18. WTO, **Textile exports of selected economies**, 2004.
19. YAŞAR Ertuğ, **Türk Tekstil Sektörü**, İTKİP, İstanbul, 1994.
20. YİĞİTBAŞI Şehabettin, ATABEY N. Ata, **Mikro İktisat**, Şelale Matbaası, Konya, 2005.

